

A FELFEDEZÉS BOLDOGSÁGA

Patthy László

az MTA rendes tagja,
MTA Természettudományi Kutatóközpont Enzimológiai Intézet
patthy@enzim.hu

A Magyar Nemzet 1984. március 4-i számában hosszú cikk jelent meg a hetvenéves Straub F. Brunóról (Kristóf, 1984). A Kristóf Attila által rögzített interjúban Straub F. Brunó megindító őszinteséggel vallott pályájáról, pályájának örömeiről és csalódásairól. Az interjúból egyértelműen kirajzolódik egy olyan ember értékrendje, aki a tudományos kutatást izgalmas szellemi foglalkozásként fogja fel, melynek legfőbb jutalma a megismerés, a felfedezés szellemi öröme. „...*a figyelmet lekötöni a középiskolában csak egy ember tudta igazán, a matematikatanárunk, aki egy-egy tételt látható örömmel vezetett le, jóérzése, öröme oly nyilvánvaló volt, hogy mindig együtt örültem vele [...] Aztán az egyetlen találkozottam Szent-Györgyi Alberttel, aki minden előadásában óriási örömmel élte át újra tudományos igazságait, s ily módon engem is bevont ebbe az örömbé [...] így kerültem azok közé, akik tudják, hogy a legnagyobb jóérzést az okozza, ha egy nem értett dolgot megért az ember. Ez nem azt a parlagi örömet jelenti, hogy lám, milyen okos vagyok én, hanem a felismerés boldogságát, amikor tulajdonképpen egy új világ tárul föl előttünk, ez érzelmileg nagyon nagy dolog.*”

A „milyen okos vagyok én” örömét sem ítélte el, sőt nagyon fontosnak tartotta a tudomány előrehaladása szempontjából. „*Ezt a*

hiúságot mindenki lenézi, én is, de azt kell mondanom mégis: hatalmas hajtóerő a tudományos kutatásban és bármi alkotó munkában. [...] El kell fogadnunk azzal a megkötéssel, hogy a hiúság addig egészséges, amíg előbbre visz, amíg az ember nem hajlik arra, hogy a múlt eredményeivel hivalkodjon...”

Straub F. Brunónak pályája első két évtizedében bőségesen része volt mindabból a sikerből és elismerésből, amit a kutatómunka nyújthat: „...*Szent-Györgyi... büszke volt arra, hogy személyemben sikerült egy elismert tanítványt kinevelnie... Ez volt hát a hőskor, amikor sok jutott nekem abból az örömből, amelyet egykori matematikatanárom révén ismertem meg...*”

Némi keserűség érződik ki szavaiból, amikor arról beszél, hogy a történelem menete belesodorta a politikába, a tudománypolitikába, a tudományszervezésbe. Bár büszke arra, hogy ő hozta létre a Szegedi Biológiai Központot, úgy érzi, hogy túl nagy árat fizetett pályájának ezen fordulatáért: „...*amit fiatalkorom örömeiről, boldogságérzéseiről mondtam, tehát a megérés, megismerés és felfedezés örömeiről, az eltűnt. Megszűnt. Hosszú idő óta nincs részem benne. Jött helyébe az, hogy a tanítványaim csinálnak valamit, hogy a fiataloknak segíteni tudok. [...] Ez más. Egészen más [...] panaszkodjak a történelemre, hogy*

miközben a magyar biokémia létrejött, én elvesztem?”

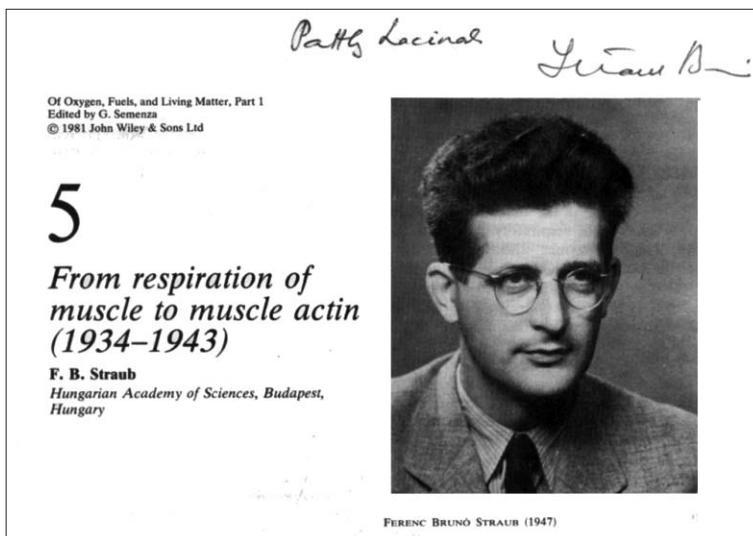
Amikor 1967 szeptemberében felvételt nyertem az MTA Karolina úti Biokémiai Intézetébe (a leendő SZBK, a Szegei Biológia Központ alkalmazottjaként), az intézet igazgatója, Straub professzor energiája jelentős részét tudományszervezésre, az SZBK létrehozására fordította. Bár közvetlen szakmai irányításomban nem vett részt, mégis meghatározó szerepet játszott pályám alakulásában.

1967 és 1972 között tényleges munkahelyem sokszor változott, először a Semmelweis Orvostudományi Egyetem (ugyancsak Straub F. Brunó által irányított) Orvosvegytani Intézetében, majd a Karolina úti intézetben, majd – az SZBK első blokkjának elkészülte után – Szegeden dolgoztam. Ez a többszöri költözéssel terhelt periódus nem nagyon kedvezett a kutatómunkának, talán kutatási témám sem volt a legszerencsésebb. Részben ennek rovására írom azt, hogy pályám első öt éve nem szerzett annyi örömet (érdekes, visszhangot kiváltó eredményt), mint amennyit a kutatói pályától reméltem. Talán ezt látva, 1972-ben Straub professzor kezdeményezte, hogy posztdokorként menjek ki dolgozni a UCLA (University of California, Los Angeles) Biológiai Kémia Intézetébe, Emil L. Smith laboratóriumába. Kezdeményezése különösen azért volt számomra megtisztelő (és töltött el némi szorongással), mert a fogadó intézmény a fehérjekémiai kutatások vezető laboratóriumának számított, Smith professzor pedig Straub F. Brunó személyes jóbarátja volt abból az időből, amikor a háború előtt mindketten Cambridge-ben dolgoztak. Szerencsére az itt eltöltött két év alatt nem vallottam szégyent, és részem lehetett a tudományos felfedezések örömeiben, és abban az örömben, hogy munkám során általános érdeklődésre számot

tartó kérdéseket vizsgálhattam, és eredményeim jelentős visszhangot kaptak. Ezt az örömteli periódust Straub professzornak köszönhettem.

A posztdoktori munka során szerzett fehérjetudományi ismeretek jobb hasznosítása érdekében Straub professzor kezdeményezte, hogy hazatérésem után munkámat a fehérjekutatások számára jobb feltételeket biztosító budapesti Enzimológiai Intézetben folytathassam. Megelőlegezett nekem annyi bizalmat, hogy önállóan kezdhettem dolgozni. Egyszemélyes csoportom kezdetben a posztdoktori munkám során általam kidolgozott technikákat alkalmazta fehérjék szerkezet-funkció összefüggéseinek vizsgálatára, közben azonban igyekeztem olyan új területet találni, mely jelentősebb kihívást jelent (és így több örömet hozhat). 1977-ben úgy döntöttem, hogy a fibrinolitikus proteázok (plazminogén, szöveti típusú plazminogén aktivátor) szerkezet-funkció összefüggéseit tanulmányozom. Ennek a kutatási témának a fontossága nyilvánvaló volt (vö. trombózis, stroke, infarktus), ugyanakkor szinte ismeretlen területnek számított, mert ekkor még szinte semmit nem tudtunk ezeknek a fehérjéknek a szerkezetéről és funkciójuk szerkezeti alapjairól. Megint csak Straub professzor megelőgezett bizalmának köszönhettem, hogy belevághattam ebbe az ambiciózus projektbe, elősegítette, hogy megalakulhasson a tervek megvalósítására alkalmas méretű Fibrinolízis-csoport. Kezdetét vehette egy olyan, több mint tízéves periódus amely a legtöbb tudományos meglepetést és szellemi örömet hozta számomra.

Visszatekintve: a fehérjekutatások területén Straub professzor indított el azáltal, hogy tanácsára és támogatásával ennek a területnek a műveléséhez szükséges ismereteket és gyakorlatot az egyik legkiválóbb külföldi fehér-

(I. kép)

jekémiai laboratóriumban sajtáíthattam el. Fehérjekutatásaim folytatását itthon is lehetővé tette, munkámat mindig figyelemmel kísérte, kritikai észrevételeivel segítette, így nagyrészt neki köszönhetem mindazt az örömet, amit ez a munka számomra nyújtott. Büszke vagyok arra, hogy a nevét viselő díjat, a Straub-plakettet, 1986-ban nekem ítéltek.

Bár eredményeim meg sem közelítik az ő eredményeit, mégis azt hiszem: sikereink a

saját fiatalkorát, tudományos sikereinek emlékét idézték fel benne. Talán ez indította arra, hogy dedikálja nekem azt a cikket mely az ő tudománytörténeti jelentőségű munkáit ismerteti (Straub, 1981). (I. kép)

Kulcsszavak: *Emil L. Smith, Enzimológiai Intézet, Orvosvegytani Intézet, Straub F. Brunó, Szegedi Biológiai Központ, Szent-Györgyi Albert*

IRODALOM

Kristóf Atila (1984): A boldogságkeresés technikái. A fordulat. Beszélgetés Straub F. Brunóval. *Magyar Nemzet*. március 4.

Straub F. B. (1981): From Respiration of Muscle to Muscle Actin (1934–1943). In: Semenza, G. (ed.): *Of Oxygen, Fuels and Living Matter*, Part I. (*Evolving Life Science Series*, Volume 1) John Wiley & Sons Ltd., 325–344.